MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR PSIXOLOGIYASI

Turumbetova Janar Zeylbek qizi
Termiz davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim fakulteti 1- bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasini rivojlanishi, Yoshi va o'ziga xos xususiyatlarining ahamiyatlari yoritilib berilgan. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasining o'rganish sabablarini o'rganib tahlil qilingan va shu haqida muhim ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Shaxs, o'yin, faoliyat, estetik did, ijtimoiy axloq, maktabgacha yosh davri, rivojlantirish*.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning tafakkur va uning rivojlanishi o'zinga xos xususiyatga ega. Shveysariyalik psixolog filosof olim Piaje bolalarning kognitiv rivojlanishlari bo'yicha ilmiy izlanishlar olib brogan. Tadqiqotlarlarning birida 4-6 yoshli bolalardan bir-biri bilan teng bo'lgan idishlardagi suvning miqdori so'ralgan. Bolalar "Idishlardagi suv miqdo ri teng"- deb javob berishgan. Aynan shu miqdordagi suv bolalar ko'z o'ngida turli xil balandlikdagi idishlarga quyilib, so'ngra qaysi idishdagi suv miqdori ko'pligi so'ralganda bolalar ingichka, lekin baland idishdagi suvning miqdori ko'pligini aytishgan. Bolalar aynan o'sh suv miqdorini yana bir-biri bilan teng bo'lgan idishlarda ko'rganlaridan so'nggina o'z javoblari noto'g'riligini bilganlar. Ontogenezda 3 dan 7 Yoshgacha bo'lgan davr bog'cha Yoshi davri yoki maktabgacha Yosh davri hisoblanadi. Maktabgacha Yoshdagi bolalar psixologiyasida juda tez sifat o'zgarishlari bo'lishini inobatga olgan holda 3 davrga: (3-4 Yosh) kichik maktabgacha davr, (kichik bog'cha Yoshi), (4-5 Yosh) o'rta maktabgacha davr, (o'rta bog'cha Yoshi), (6-7 Yosh) kata maktabgacha davr (katta bog'cha Yoshi)ga ajratish mumkin.

Bola rivojlanish jarayonida kishilik avlodi tomonidan yaratilgan predmet va hodisalar olami bilan munosabatga kirishadi.

Bola insoniyat qo'lga kiritilgan barcha yutuqlarni faol ravishda oz'lashtirib, egallab boradi. Bunda predmetlar olamini, ular yordamida amalga oshiriladigan xatti-harakatlarni, tilni, odamlar oradidagi munosabatlarni egallab olishi, faoliyat motivlarining rivojlanishi, qobiliyatlarning o'sib borishi, katta Yoshli kishilarning bevosita yordamida amalga oshirilib borilmog'i kerak. Asosan, shu davrdan boshlab bolaning mustaqil faoliyati kuchaya boshlaydi. Bog'cha yoshdagi bolalarga

beriladigan tarbiya, ularning murakkab harakatlarini oz'lashtirish, elementar gigiena, madaniy va mehnat malakalarini shakllantirish, nutqini rivojlantirish hamda ijtimoiy axloq va estetik didining dastlabki kurtaklarini hosil qilishga qaratilishi lozim. Mashhur rus pedagogi Lesgaftning fikricha, insonning bog'cha yoshdagi davr shunday bir bosqichki, bu davrda bolalarda xarakter xislatlarining namunalari shakllanib, axloqiy harakterning asoslari yuzaga keladi.

Kattalar va tengdoshlari bilan bo'lgan munosabat orqali bola axloq me'yorlari kishilarni anglashi, shuningdek, ijobiy va salbiy munosabatlar bilan tanisha boshlaydi. Bog'cha yoshidagi bola endi o'z gavdasini yaxshi boshqara oladi. Uning harakati muvofiqlashtirilgan holda bo'ladi.

Bog'cha yoshidagi bolalarning ehtiyojlari va qiziqishlari jadal ravishda ortib boradi. 3-7 yoshli davrida bolalarning asosiy faoliyati quyidagi ketma-ketlikda kichadi:

-predmetlarni o'rganishi ;

-individual predmetli o'yinlar, jamoa syujetli-rolli o'yinlar;

-individual va guruhiy ijod;

-musobaqa o'yinlari;

-muloqot o'yinlari;

-uy mehnati.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning yetakchin faoliyati o'yindir. Bu yoshdagi bolalarning o'yinlarini uchga bo'lish mumkin:

1) predmetli o'yinlar (15-20 minut o'ynaladi);

2) syjetli-rolli o'yinlar (30-60 minut o'ynaladi);

3) qoidali o'yinlar (1 soatdan 2-kungacha davom etishi mumkin).

Katta maktabgacha yosh davrida konstruktorlik o'yini mehnat faoliyatiga aylana boshlaydi, o'yin jarayonida bola turmushda zarur bo'lgan nimanidir yasaydi, yaratadi, quradi. Bolalar bunday o'yinlarda oddiy mehnat ko'nikma va malakalarini egallaydilar, ularda amaliy tafakkur faol rivojlanadi. Hech bir yosh davr ushbu yosh davridagidek shaxslararo hamkorlikning turli shakllarini talab qilmaydi, chunki u bola shaxsining turli jihatlarini rivojlanishi zarurati bilan bog'liq. Bu tengdoshlari, kattalar bilan hamkorlik, o'yinlar, muloqot va birlamlikdagi mehnatdir. Maktabga chiqishdan bir yoki ikki yil avval ilarga o'quv faoliyati qo'shiladi va 5-6 yoshli bola eng kamida faoliyatning 7-8 turiga tortiladi, ularning har biri bolani o'ziga xos ravishda intellektual va axloqan rivojlantiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar shug'ullanadigan ijodiy faoliyatlar orasida tasviriy san'atning ham ahamiyati judda kattadir. Rasm chizish bolalar uchun o'yin faoliyatining o'ziga hos bir shakli bo'lib hisoblanadi. Bola

avvalo ko'rayotgan narsalarini, keyinchalik esa o'zi biladigan, xotirasidagi va ozi o'ylab topgan narsalarni chizadi. Bog'cha yoshdagi bolalar kattalarning yordami bilan suratlarni analitik ravishda idrok qilish qobiliyatiga ega bo'ladilar. Bolalar suratlarni idrok qilayotganlarida kattalar turli xil savollar bilan ularni tahlil qilishga o'rgatishlari lozim. Bunda, asosan, bolalar diqqatini:

1. Suratning mazmunini(syujetini) to'g'ri idrok qilishga;
2. Suratning umumiy lo'rinishida har bir tasvirlangan narsalarning o'rnini to'g'ri idrok qilishga;

Tasvirlangan narsalar o'rtasidagi munosabatlarni to'g' ri idrok qilishga qaratish kerak.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki,bolalar ostona hatlab tashqi dunyoga qadam qo'yganida atrof muhit va jamoatchilikning ta'siri sezilarli bo'ladi. Ta'lim muassasalari va mahalla, umuman, ijtimoiy hayot uning hayotini taqib etib boradi har bir daqiqasigacha .Shuning uchun, oilaviy munosabatlarda shaxsning umumummadanaiy dunyoqarashini shakllantirishga qaratilgan, shaxsiy hayotda o'zgarishlar va ularning ruhiy va ma'naviy takomilida ham muhim o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

35. qizi Ashurova, S. F. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI PSIXOLOGIK VA PEDAGOGIK QO 'LLAB-QUVVATLASHDA PSIXOLOGIK XIZMATNING O 'ZIGA XOS JIHATLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(9 SPECIAL), 418-421.

36. Ashurova, S., & Numonova, A. (2023). THE ROLE OF PSYCHOLOGY IN FORMING TEACHERS'PEDAGOGICAL ABILITY. Academia Repository, 2(11), 46-53.

460. 2.Ashurova Sh. F. (2023) SOG`LOM PSIXOLOGIK TURMUSH TARZI TO`G`RISIDAGI TASVVURLARNING SHAKLLANISHI "Zamonaviy ta`limda pedagogika va psixologiya fanlari https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8314/5746

461. qizi Ashurova, S. F. (2023). OILADA YOSHLARNING SOG 'LOM TURMUSH TARZIGA MUNOSABAT SHAKLLANISHINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI MUAMMO SIFATIDA. Educational Research in Universal Sciences, 2(10 SPECIAL), 32-35.

462. Ashurova Sh.F. .(2022) A HEALTHY LIFESTYLE IN UZBEK FAMILIES FROM THE POINT OF VIEW OF ISLAM RELIGION Emergent: JOURNAL OF EDUCATIONAL DISCOVERIES AND LIFELONG LEARNING (EJEDL)

https://ejedl.academiascience.org/index.php/ejedl/article/view/369 (52-56 p)

463. Ashurova, S. F., & qizi Karimova, M. N. (2023). OILADA O ‘SMIRLARNING SOG ‘LOM TURMUSH TARZI VA OILAVIY HAYOT HAQIDAGI TASAVVURLARI SHAKLLANISHINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(5), 363-368.

464. qizi Karimova, M. N., & Ashurova, S. F. (2023). PROFESSIONAL TA’LIMDA TAHSIL OLAYOTGAN QIZLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASH VA ULARDA SOG ‘LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK ASOSLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(5), 369-373.

465. Ашурова, Ш. (2023). Оилада эр–хотин муносабатларини мувофиқлаштиришнинг ўзбек психологлари томонидан таҳлил қилиниши. *Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика*, *1*(1), 67-71.21.

466. Karimova M.N. Ashurova.Sh.F, (2023) Professional ta’limda tahsil olayotgan qizlarni oilaviy hayotga tayyorlash va ularda sog’lom turmush tarzini shakllantirishning psixologik asoslari. Educational Research in Universal Sciences. OAK. 369-373-b

467. qizi Imonova, MB (2023). MUSIQANING INSON HISSIYOTIGA TASIRI. National Scientific Research International Journal natijalari , 2 (3), 156-161.

468. Иманов, Б., & Имонова, М. (2021). Развитие творческих способностей учеников при выполнении проблемных экспериментов по физике с помощью инновационных технологий. Общество и инновации, 2(2), 222-227.

469. Imonova, M. B. (2023). Oila tinchligi–jamiyat faravonligi asosi. Finland academic research science publisher, 1148-1151.

470. Имонова, М., & Тожиева, Д. (2023). Роль сиблинговых отношений в когнитивном развитии детей. *Традиции и инновации в исследовании и преподавании языков*, *1*(1), 447-453.

471. Имонова, М. (2023). Musiqiy tarbiya–qudratli quroldir yohud musiqiy tarbiyaning shaxs shakllanishiga tasiri. Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 35-37.

472. Имонова, М., & Таджиева, Д. (2023). Boshlangich sinf oquvchilarida milliy tarbiyani pedagogik va psixologik rivojlanishi qonuniyatlari. Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 74-76.

473. Иманова, М. Б. (2021). ШАХС ХАРАКТЕРИ АКЦЕНТУАЦИЯСИ ВА ДЕСТРУКТИВ ХУЛҚ-АТВОР. Academic research in educational sciences, 2(11), 1399-1403.

474. Imanov, B. (2023). NEGATIVE FACTORS AFFECTING THE QUALITY OF EDUCATION AND WAYS TO ELIMINATE THEM. Science and innovation, 2(B3), 355-358.

475. Имонова, М. Б. (2023). ВАЖНОСТЬ СЕСТРОВЫХ ОТНОШЕНИЙ В ЛИЧНОМ РАЗВИТИИ. FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES, 2(22), 120-123.

476. Imonova, M. B. (2023). Causes of Suicide Tendency in Adolescents. Journal of Discoveries in Applied and Natural Science, 1(1), 62-67.

477. Иманов, Б., & Иманова, М. Б. Қ. (2021). ДАРС ТУЗИЛМАСИ ВА УНГА ТАЙЁРГАРЛИК. Academic research in educational sciences, 2(5), 1158-1162.

478. Имонова, М. Б. (2023). РОЛЬ ОТНОШЕНИЯ СИБЛИНГА В ПРОБУЖДЕНИИ МОТИВОВ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(10), 101-104.

479. Неъматуллаева, С. (2020). Психология детей в возрасте 5-7 лет. Студенческий вестник, (5-1), 62-63.

480. Ne'Matullayeva, S. (2022). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA O 'YIN TERAPIYASINI QO'LLASHGA OID QARASHLAR. Science and innovation, 1(B4), 444-449.

481. Nematullaeva, S. (2023). DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN THROUGH GAME THERAPY. Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence, 2(4), 86-88.

482. Ne'matullayeva, S. (2022). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida oyin terapiyasini qo'llashda innovatsion usullar. O 'zbekiston milliy universiteti xabarlari, 1(6).

483. Nematullaeva, S. (2023, April). The role of play therapy in a child's life. In Academic International Conference on Multi-Disciplinary Studies and Education (Vol. 1, No. 1, pp. 9-10).

484. Неъматуллаева, С. Х. (2023). Влияние Игровой Терапии В Формировании Личности Детей. Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture, 4(2), 31-33.

485. Kizi, N. S. K. (2022). Use of Game Therapy in Preschool Educational Organizations.

486. Нематуллаева, С. (2023). Maktabgacha yoshdagi bolalarning shaxs sifatida kamolotida o'yin terapiyasining ahamiyati . Современные

тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 43–46. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/psychological-service-education/article/view/23475